

קתני מיהת, דמותר לומר "כך וכך הוצאתי", דהיינו חשבונות שעברו. ואילו לעיל תנינא דחשבונות שעברו אסורים.

ומהדרינן: **ולישעמיך**, דסברת ד"חשבונות שעברו" היינו שאין לו צורך בהן, **קשיא לך** ברייתא דלעיל **היא גופא** מינה ובה. דהא קתני התם בסיפא, "ושל מה בכך, מותרין לחושבן בשבת".

אלא בהכרח, דהא דקתני ברישא דחשבונות שעברו אסורין, איירי **בדאיכא אנרא דאגרי** [שכר הפועלים] **גביה**. שעדיין לא שילם לפועלים. נמצא שהוא צריך לחשבונות אלו. והא דקתני בסיפא דשל מה בכך מותרין, וכן באידך ברייתא "כך וכך הוצאתי", איירי **בדליכא אנרא דאגרי גביה**. שכבר פרע את שכרם, וכבר אין לו צורך בחשבון כלל.

שנינו במתניתין: אין מחשיבין על התחום.

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שנפרצה פריץ [פירצה] בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת הוא. ומתוך כך נמנע אותו חסיד מכך ולא גדרה. ונעשה לו נס, ועלתה בו בשדהו צלף [אילן גדול שיש בפירותיו ג' מיני אוכלין, אביונות, קפריסין, ולולבין]. וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו⁽¹⁾.

אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם לומר לחבירו בשבת: לכרך פלוני אני הולך

אמר רב יהודה אמר שמואל: חשבונות של מלך, כלומר, חשבונות שאין לו שום צורך בהן ואינם נוגעים אליו [כגון שמחשב כמה הוצאות צריך להוציא בשביל לבנות בית, והוא אינו עוסק כעת בבנין ביתו. ו"מלך" היינו נוטריקון של "מה לך", כלומר, שאין לך צורך בחשבונות אלו], וחשבונות של מה בכך, שאף שבעבר היה לו צורך בהם אלא שעתה כבר אין לו נפקא מינה מהם [כגון, כך וכך הוצאתי בבנין זה] — מותר לחשבן בשבת.

תניא נמי הכי: חשבונות שעברו. וכן חשבונות שעתידין להיות לו, אסור לחשבן בשבת. אבל חשבונות של מלך ושל מה בכך, מותר לחושבן בשבת. וקא סלקא אדעתין השתא, ד"חשבונות שעברו", היינו חשבונות שכבר אין לו צורך בהן.

ורמינהו: תניא: חושבין חשבונות שאינן צריכין להם. ואין מחשבין חשבונות שצריכין להם, בשבת.

כיצד? — אומר אדם לחבירו: כך וכך פועלים השכרתי על מלאכת שדה זו. או, כך וכך דינרין הוצאתי על דירה זו.

אבל לא יאמר לו לחבירו: כך וכך דינרין הוצאתי, אבל עדיין לא גמרתי את הוצאותי, וכך וכך עוד אני עתיד להוציא.

1. ובספר הגלגולים איתא, שהיה חסיד זה גלגולו של מקושש. ובא לתקן חטאו ומקושש זה "צלפחד". שהוא נוטריקון של "צלף חד". חתם סופר.

איסור "ממצוא חפצך" מן התורה אלא בדבר שיש בו מלאכה דאורייתא. כמבואר לעיל [הערה 7]. וסיים "ולדעתי אי אפשר לנטות מדרך זו בשום אופן".

בין שני הכרכים, ואסור לילך מעיר אחת לשניה, אבל מאחר ואילו תהיה שם סוכת בורגנין, יהיה מותר ללכת מעיר לעיר, מותר לו לומר בשבת שילך למחר לשם. שכל דבר שיש לו בשבת היתר על ידי תקנה, הרי הוא מותר באמירה. ואף דאכתי ליכא להיתר בפועל.

ומקשינן: **תנן: אין מחשיבין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות.**

וקשיא, **בשלמא**, אסור להחשיך כדי לשכור פועלים, אתי שפיר. משום **דבשבת** עצמה **לא מצי אנר** להו, ואין שום תקנה להתיר זאת. **אלא להביא פירות**, אמאי אסור להחשיך? **לימא** מתניתין, דכיון **שאם יש שם מחיצות** המקיפות את הפרדס ואת ביתו, הרי אף בשבת גופה הוא **מביא** משם פירות.

שכשם שאמר שמואל, כל דבר שיש לו היתר על ידי תקנה מותר בשבת באמירה, כן יש לומר, כל דבר שיש לו היתר על ידי תקנה בשבת, מותר להחשיך עבורו. דהתנן: כל דבר שאני זכאי באמירתו, רשאי אני להחשיך עליו⁽³⁾.

ומשנינן: **משכחת** לה שאין לו היתר על ידי תקנה, **בפירות המחוכרים** לקרקע. שאין

למחר. [והוא הדין שיכול לומר לחבירו, לך אתה לשם למחר. תוספות⁽²⁾. ואף על פי שאותו הכרך הוא מחוץ לתחום, וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור אף באמירה, הכא מותר באמירה. משום **שאם יש בורגנין** [סוכות של שומרי העיר] בין שני הכרכים, הרי הוא **הולך** מעיר לעיר.

דקיימא לן: בית שנמצא בתוך שבעים אמות ושני שלישי האמה מהעיר, נחשב כחלק מהעיר. וממנו ואילך מתחילים למנות תחום אלפיים אמה. ואם גם מעברו השני הוא עומד בתוך שבעים אמה ושני שלישי לעיר אחרת, הרי הוא מחבר את שתי הערים, ונחשבות שתיהן לעיר אחת. ומותר לילך מאחת לשניה ומחוצה להן עד אלפים אמה.

ואין צריך לזה בית קבוע, אלא אף סוכת ארעי של שומרי העיר נחשבת כבית לענין זה.

וכן אם מרוחקות שתי הערים זו מזו הרבה, אלא שיש ביניהן כמה סוכות זו אחר זו, וכל סוכה נמצאת תוך שבעים אמה ושיריים לחבירתה, נחשבות שתיהן וכל השטח שביניהן לעיר אחת.

וקאמר שמואל, דאף דעתה אין סוכת בורגנין

דאף מדברי הרמב"ם משמע כהרמב"ן. אולם הרמ"א שם פסק כתוספות והרא"ש, לאסור.

3. ותימא, הא ממתניתין גופא הוה מצי לאקשווי מינה ובה. דהא מדשרי להחשיך על התחום כדי לשמור פירות, מוכח דדבר זה מותר אף באמירה. כדאמר אבא שאול "כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיכתו". ובהכרח דמשום

2. תוספות. והרמב"ן כתב דכל עיקר מימרא דשמואל לא אתא אלא להתיר לומר "למקום פלוני אני הולך ובוא עמי". דאי אומר רק דהוא הולך, פשיטא דמותר.

ואית ליה דלומר על עצמו ליכא שום איסור, אלא רק במצוה לחבירו. ודלא כתוספות [קנ א, הובאו שם בהערה 6] דכתבו, דאף בזה איכא איסור, אי לאו משום בורגנין.

ויעוין במגן אברהם סימן שז סקי"א שכתב

הם. אבל על עסקי צורך אחר דומיא דהני, לא מחשיכיין.

והוינן בה: בשלמא צורך אחר דומיא דעסקי כלה, משכחת לה כשמחשיך ומקרב עצמו בשבת למקום ההדסים, בכדי למיגזא ליה אפא [הדס] מיד למוצאי שבת. דמותר להחשיך דוקא להדסים שהם לצורך חופת הכלה. אבל לא להדסים שאינם של מצוה. וגזיזת הדסים ודאי הויא דבר שאין לו תקנה להתירו בשבת. הלכך אין מחשיכים עליו.

אלא עסקי המת, מאי ניהו? — הלא הם להביא לו ארון ותכריכים. וקתני דדוקא למת, אין [מחשיכים]. אבל לצורך אחר לא. וקשיא לשמואל דאמר, כל שיש לו תקנה להתירו בשבת מחשיכים עליו, אמאי אין מחשיכיין? לימא, כיון שאם יש שם מחיצות הסובבות את מקום הארון ואת ביתו, הרי הוא מביא ארון ותכריכים אף בשבת. הלכך יהא מותר להחשיך אף כל זמן דליכא להיתר המחיצות.

ומשנינן: צורך אחר דומיא דצורך המת, נמי משכחת לה בגוונא דאין לו תקנה בשבת. וכגון דמחשיך כדי למיגזא [לגזור] ליה גלימא למת ולתקן את תכריכיו. דמותר להחשיך לשם כך דוקא לצורך המת. משום

להם שום היתר בשבת, דהא אסורים בתלישה. הלכך אסורים אף באמירה, ואין להחשיך עליהם.

ותו מקשינן: והתני רבי אושעיא: אין מחשיכיין על התחום בשבת, כדי להביא תבן וקש למוצאי שבת.

בשלמא "קש" שהוא זנבות השבלים הנותרות לאחר הקצירה, משכחת לה שאין לו היתר בשבת, וכגון בקש מחובר. שאסור לתולשו משום שהוא מייפה בכך את הקרקע, והוה תולדה ד"חורש" [תוספות]⁽⁴⁾. אלא "תבן", הא לעולם הוא תלוש, והיכי משכחת לה שאין לו היתר? והרי יכול להביאו על ידי מחיצות, וקשיא לשמואל.

ומשנינן: משכחת לה בתיבנא פריא [תבן סרוח] שאינו ראוי לכלום. ואף על ידי מחיצות אסור בטלטול, משום איסור מוקצה. וכיון דאין לו תקנה להתירו, אסור להחשיך עליו.

ותו מקשינן: תא שמע: מחשיכיין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת.

ודייקנן: על עסקי הכלה ועל עסקי המת בדוקא, אין [מחשיכיין]. משום דחפצי שמים

עצמה מותרת, על ידי שיאמר למי שנמצא במקום הפירות שישמור לו. ולא בעינן שיהיה דבר המותר לו בעצמו בדוקא. אלא סגי במה שמותר לאחרים.

4. אבל משום "קוצר" ליתא בזה. משום שהקש יבש, וכבר אינו יונק מן הקרקע. תוספות. אבל המגן אברהם בסימן שלו סק"א, הוכיח

בורגנין הוא, כדשמואל. ואם כן תיקשי, אמאי אסור להחשיך להביא פירות? והא אית ליה נמי תקנה במחיצות.

ויעוין בתוספות במה שתירצו בזה. וצריך עיון בתירוצם. ויעוין במהרש"א ובקרני ראם. והמהרש"א כתב, דלולא דבריהם יש ליישב. דמתניתין לאו משום שמואל הוא דשריא להחשיך לשמירת פירות. אלא משום דהשמירה

שהם חפצי שמים. אבל לצורך אחר אסור. דהא אין לו היתר בשבת כלל.

שנינו במתניתין: אבל מחשיך הוא כדי לשמור את פירותיו, ומביא פירות בידו.

והוינן בה: וכי מיד למוצאי שבת הוא יוצא לפרדס ומביא פירות לביתו, ואף על גב דעדיין לא אבדיל? והאמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן יעקב: אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל⁽⁵⁾.

וכי תימא, דקודם מתפלל היכן שנמצא, ואבדיל בתפלה ואומר "אתה חוננתנו" — והא לא סגי בהא.

דהאמר רב יהודה אמר שמואל: המבדיל בתפלה, צריך שיבדיל אף על הכוס.

וכי תימא דאיירי דכבר אבדיל על הכוס קודם לכן — הא ליכא למימר הכי. שהרי

יצא מן העיר מבעוד יום והחשיך בשדה. וכוס בשדה מי איכא?

ומשנינן: תרגמא רבי נתן בר אמי קמיה דרבא: הא דקתני "ומביא פירות בידו", בהחשיך בין הגיתות שנו. דאיכא התם כוס יין.

אמר ליה רב אבא לרב אשי: בלאו הכי לא קשיא מידי. דהרי כמערבא אמרינן הכי: "המבדיל בין קודש לחול" — להיכרא בעלמא, בשביל ללוות את המלך — ואחר כך עבדינן צורכין. ואחר כך היינו מבדילים על הכוס. ואף דעדיין צריך להבדיל על הכוס, כדאמר שמואל, אבל מותר לעשות מלאכה אף קודם לכן⁽⁶⁾. וכל שכן שאם כבר הבדיל בתפלה ואמר "אתה חוננתנו", דמותר לעשות מלאכה קודם הבדלה על הכוס⁽⁷⁾.

אמר רב אשי: כי הוינא בי רב כהנא, הוה אמר רב כהנא, "המבדיל בין קודש לחול",

מיהו, ברש"י לפנינו איתא להדיא דאף בלא הבדלה בתפלה סגי.

וכבר השיג הר"ן על הרשב"א בזה.

7. רש"י. ודייקו הראשונים מדבריו דסגי לאומרו בלא שם.

אבל הר"ף כתב דאומר "המבדיל" בשם ומלכות.

וכתבו הראשונים, דאף כוס בעינן לשיטתו. ולא אתא רב אשי אלא למימר דאין צריך לומר כל ההבדלות, ד"בין אור לחושך" וכו'. אלא סגי ב"מבדיל בין קודש לחול" בלבד.

[ולפי זה לא אתא כלל לתרוצי מתניתין. אלא מילתא בפני עצמה היא].

ומבואר בגרי"ז [שם] דפליגי רש"י והרי"ף בעיקר איסור עשית מלאכה קודם הבדלה.

מהרמב"ם פרק ח הלכה ד, דאף ביבשו האילן והפירות איכא משום קוצר.

מיהו מסיק התם בסקי"ד, דבעשבים יבשים אף הרמב"ם מודה דאין חייב משום קוצר.

5. ובחידושי מרן רי"ז [פרק כט משבת הלכה ה] דייק מלשון הגמרא, דאין איסור עשית מלאכה תליא בשם ל"ט מלאכות שבת דוקא. דהא קאמר "אסור לו לאדם שיעשה חפציו", ולא דוקא מלאכה. וכהא דאיתא בברכות [יד א] "אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיתפלל". דהתם פשיטא דלאו בשם מלאכה תליא.

אלא שיש לתלות זאת בפלוגתא דרש"י והרי"ף [הובאה בהערה 7].

6. וכתב הרשב"א "ובלבד שיבדיל בתפלה".

ואחר כך מסלתינן סילתי [חוטבים עצים].
על אף שעדיין לא הבדלנו על הכוס.

שנינו במתניתין: **כלל אמר אבא שאול: כל שאני זכאי באמירתו, רשאי אני להחשיך עליו.**

והוינן בה: **אבא שאול אהייא בבא דמתניתין קאי?**

אילימא ארישא קאי, דקתני בה "אין מחשיבין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות", והא ליכא לאוקמה בהכי.

קנא-א דאם כן, מאי האי דקאמר "כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיבתו"? והלא שכירות פועלים והבאת פירות הם דברים שאינו רשאי באמירתם בשבת. ואדרבה, "כל שאני זכאי באמירתו, איני רשאי בחשיבתו", קא מיבעי ליה למימר.

אלא, אבא שאול אסיפא קאי. דקתני בה "אבל מחשיך הוא כדי לשמור פירותיו, ואגב כך הרי הוא מביא פירות בידו". ואתא אבא שאול ושויה ביה כללא, להתיר כל כיוצא בהן שמותר באמירה.

ואכתי קשיא, האי "כל שאני זכאי בחשיבתו זכאי אני באמירתו", מיבעי ליה מימר. שהרי היתר חשיכה כבר קאמר תנא קמא להדיא. והיתר אמירה לא קתני. ואיך תלי היתר חשיכה דתניא, בהיתר אמירה דלא תניא. הא איפכא הוה ליה למימר.

ומשנינן: **לעולם אבא שאול אסיפא קאי.** ודקא קשיא לך, הא היתר אמירה לא הוזכר בדברי תנא קמא כלל, ואיך תלי ביה אבא שאול היתר חשיכה, לא קשיא. משום דהיתר אמירה בשמירת פירות הוה פשיטא להו לתנא קמא ואבא שאול. **ואבא שאול אהא קאי.**

דכן אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם לומר לחבירו, שמור לי פירות שלי שנמצאים בתחומך [בתחום שבת שלך] והם מחוץ לתחום שלי, ואני אשמור לך פירות שלך שנמצאים בתחומי. הרי דאמירה זו מותרת בשבת. דהא אף השמירה גופה מותרת⁽¹⁾.

וקאמר אבא שאול לתנא קמא: מי לא מודית, דמותר לאדם לומר לחבירו, שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי? ומשום כן, אף להחשיך כדי

הוא.

וכן משמע ממה שכתב שם הרמב"ם: משיצא היום, אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לטעום כלום, עד שיבדיל. ואיסור אכילה ושתיה הוא ודאי מחמת שעדיין לא קיים את חובתו. ומדכלל הרמב"ם יחד איסור זה עם איסור עשית מלאכה, משמע דתרווייהו חד דינא הם.

1. וכתב הרשב"א, מכאן ראייה דמי שקיבל

דלרש"י הוא דין מדיני שבת בפני עצמו. שלא ניתר איסור מלאכת שבת עד לאחר הבדלה. ולזה סגי בהבדלה כל דהו. אף דאין יוצא בה עיקר חובת הבדלה.

אבל להרי"ף, אין איסור עשית מלאכה ענין לקדושת היום כלל. אלא משנתחייב בהבדלה אסור בעשית מלאכה, עד שיקיים את חובתו. ולפי זה לא שייך כלל לחלק בין חובת הבדלה שאינו יוצא בה אלא על הכוס, לבין היתר מלאכה דסגי לה בכל דהו. דהא הכל דין אחד